

TŘI DISKURSY O PROBLEMATICE ROMANTICKÉ SUBJEKTIVITY

Cvičení v abstraktně reflexivní, "neautentické" poezii

What from this barren being do we reap?
Our senses narrow and our reason frail...

Byron, Childe Harold
IV, 93

Lékař: V tom si chorý
pomáhat musí sám.

Makbeth: Hoď ty své léky psovi, já je
nechci.

Shakespeare: Macbeth
V, 3

Dru. V.M., velikému znalci české kultury, který
sdílí její strach z romantismu

Drahý příteli a kolego,

po letech neplodné roboty na literátském úhoru, jenž
- zdá se - zplaněl - a, žel, ještě planí - také trochu
mou vlastní vinou, pohříživ se do vzpomínání na časy dáv-
no zašlé, připamatoval jsem si též dvě osmerky papíru, jež
doposud nepovšimnuty tlely pod haldami popsaných stránek
na dně jedné skříně v mansardě mého venkovského domku. Vy-
taženy na světlo Boží, vydaly svědectví o dobách mého dě-
tinného snění. Byl jsem velmi dojat a chtělo se mi tehdy
s nešťastným českým pěvcem, zvěčnělým básníkem Máje, hlas-
ně zvolati: "Věčnosti skleslý byt, vyhasla ohně kouř, sli-
tého zvonu hlas, to jestiž zemřelých krásný dětinský hlas."
Ač musím se před Tebou poněkud hanbiti za ony plody mrazi-
vého jara, onoho "presileného", jak říkával náš drahý slo-
vanský bratr, nebohý L'udevít Štúr, byronismu, přec žádám
Tě, abys tyto skrovné violinky shovívavě přijal, pohlíže-

je na ně zrakem nepřiliš kritickým. Neboť věz, že literatura není, jak si představoval jiný věrný syn vlasti naší, žel však též předčasně nám odňatý Krasoslav, pouze veliká ekonomie zahradní, že je také místem volným, v němž - jak nabádá náš moudrý historik Slavomír - "duchovní protivy k dalšímu vývinu prostor mají neskončený." A proto - až budeš tyto neb ony dětinné veršíky pročitati, pomni, že za nimi často jakás temná idea se skrývá; ne snad že by formou akrostichu tajemné znaky všehomíra tlumočily, leč že nám ducha bardův jiných krajin tlumočiti pomáhají, který se teutonským filozofováním nedá zmustrovati. Tak v prvném pokusu svém jsem, při paměti komických epigramův žaponských, haiku nebo hokku v domorodé řeči zvaných, zbásnil ducha dosud nevyslyšených dramatických veršů anglického pěvce Wordsworthe, poety nešťastného, jehož věhlasný a často velmi cynický Lord několikráte ostouzel, vykládaje jeho jméno jako "Slova, nic než slova." Druhé dílko mé jest rozjímáním nad poutí již zmíněného barda s jeho věrným druhem Coleridgem - jenž proslul znamenitými ohlasy poezie prostonárodní, které, žel, pro své tituly /považ, že jedna z nich "Idiot", nebo "Blbeček" po našem, slove/ i pro nemravnost očividnou /krásná panna v jedné baladě se okáže býti jen převlečeným chlapem, jenž s něžnou a nevinnou hrádkou v její ložnici noc stráví/ řádně počeštiti se nedají - do nitra nevlídných skalín v hrabství devonském, na místo, jež má název Údolí skal, i nad tématy, o nichž oba spisovatelé cestou rozjímali, pamětliví jsouce osudů prvního vraha v plemeni lidském, zlořečeného Kaina. Konečně pak třetí monolog lyrický, jest ohlas na četbu rukopisův, jež dosud nespátřily světlo světa. Jeden skotský cestovatel, který u nás před časem drahnou dobu pobýval a o památníky nám drahých minulých dějův upřímně se zajímal, z vděčnosti věnoval mi ve chvíli rozloučení tyto cenné listy, tvrdě, že pocházejí z pozůstalosti osobního lékaře velikého Lorda, jistého Polidoriho, že tento a nikdo jiný autorem jest zábavné a hrůzostrašné povídky Upír, jež péčí p. Malého pro prostonárodní kratochvíli přeložena byla, a konečně, že tento bídák velkému bardovi svobody z úradku jakýchsi špehův zlovolně život ukrátil, když on, ve svatěs

nadšení na pomoc porobeným Řekům se vydal. Onen zlomek pozůstalosti tohoto očividně nectného, prodejného a záludného muže obsahuje však úločky dramatické básně nevšední krásy, kterou tento "němý Milton", jak slovatný Anglik Gray sladkodechými ústy našeho báťušky promlouvá, počal skrytě, zjevně s hrůzou, jež pojala jej večer, kdy jeho pán se svou novou přítelkyní, manželkou, již tento rozkošemi života neznavený prostopášník odloudil svému druhu Shelleymu, bezbožné příběhy o Manfrédovi a Frenkensteinovi tajně snovali. Nechtě potom skrytá hrůza a bezvýchodnost básně této poslední, nezviklá kořeny slovanského žjalu Tvého, neboť, jak vyjevilo náš drahý bratr L'udevít, jedině takový "žjal" jest Slovanu podnětím k činu a žene jej k světu, kterémuž ~~sa~~ pomoci, jež ochrániti chce.

Tvůj věrný bratr

Faustin Fortunatus Procházka

Poznámka editora: F. F. Procházka si zřejmě neuvědomil, jak málo Coleridgeových básní obsahuje svazek *Lyrických balad /1798, Lyrical Ballads/*, vydaný v Bristolu a v Londýně, jenž měl s největší pravděpodobností k dispozici. Text jeho věnování rovněž prozrazuje, že dojmy z četby tohoto svazku nahodile kontaminoval s představami, které si o Coleridgeovi vytvořil poněkud později, pod vlivem recenze důstojného pána Sidneyho Smithe v *Quarterly Review*, ročník 1817, na Coleridgeovu sbírku *Sibyliny lístky /Sibylline Leaves/*, kde byla básnická povídka *Christabel /1797-1802/* poprvé publikována.

I

Furuike ja
kawazu tobikomu
mizu no oto

Bašó

Žblunknutí! Žába prolomí
nehybnou vodu tiché tůně.
V soustředných kruzích vlnoví
smuteční vrba zavlaje
kouzelným vánkem našich vjemů.

A v temné perspektivě kalu
je samotinká stvořitelkou
nového světa vzteklého
jak rafan utržený z řetězu
v chaosu nevyřčených chťičů.

Jdou vlny - kéž by rozechvěly
skleněnou harmoniku duše
zvonící nad propastí kosmu
tu věčně tklivou melodií,
která se slepci stane hranou.

II

Údolí skal v Devonu

Je úděl duchům určený
s majestátností samoty
a záhadností skrytou v tvaru
přečnivat horizonty těch,
kdo zabloudili v pustých údolích.

Vzývejte štíty, komety,
k nicotě kosmu plesejte
a rozplyňte se nad kvítkem
fialky nebo sedmikrásky -
- sklidíte vyceněný smích!

Příroda není kulisou
nebo snad harmonickou freskou
či tancem zvolna plynoucím
před naším zrakem do bezčasu -
- je s námi, aniž o ní víme.

A když ji chceme podmanit,
hledáme raději metaforu,
abychom necítili hrůzu
plynucí z našich činů. -
Kdeže jsou jiskry, kde je popel?

III

Moderní Prométeus

Slunce je ranní párou zatažené
bezrosá země dychtí po dešti
lístečky trávy. Zprahlé půnabí
letního lesa bude naším světem.
Doutnavé dříví zrosit bychom chtěli,
opláchnout oheň, vzbudit jeho žár
potoky slz a krupějemi potu.
V rozpráhlém gestu tukou ulpívá
z blankytu nebes bezobsažný cár:

sedněte, pište na něj elegie! -
Kdybch tak viděl zemi otevřenou
a slyšel preludium zpěvných vod
vracejících se z moře k pramenům,
pak bych snad mohl krásu pocítit
namísto nutnosti, již ustavičně
a darmo olizujem olověný kyj,
který nás drtí: to je patos práce,
tvořivý chaos, vůle svobodná,
nad smrtí vítězí čin. - A přece
je někde práh. - Vždyť ve snu, každý sám,
o vlastní kůži stále bojíme se
a tam, kde chceme vyjít ze sebe,
hrozí nám voda temnou hladinou,
mohutné hory svými úskalími
či naši bližní jako samoznaky,
zlověstné, děsící svou absurditou.
Tam ruka podávaná k záchraně
má v sobě sice nejbožštější patos,
leč jenom vlastní dlaní dokážem
zabrzdit ostří, které ukrajuje
poslední z našich chvil. - Pak ale znovu
v konstrukcích komíhových utahujem
matici za maticí - stále výš,
protože spodek příšli rozebírat.